

pospravimo, pojémo, kar je še kje v nahrbtnikih. Do Blata, kjer nas čaka prevoz, je še slabo uro nezanimive poti. Vnuka zaostajata, hočeta biti bolj zase. Spet imata svoje »špase«. Od sodbe, da bosta v avtu trudna zaspala, ni nič. Terjata in čakata obljubljeni nagradi, da se bosta v Bohinjskem jezeru okopala in da bomo šli na sladoled. Seveda rad, zelo rad izpolnim obe želji. In še kakšno bi, na primer Triglav.

Ta velika želja se je že letos izpolnila le Mojci, ko sva šla tja gor na obletnico moje prve »hoje na Triglav« pred šestdesetimi leti. Ob hvaležnem spominu na očeta, ki me je kot majhnega dečka vodil v gore, mi je ostala v duši nekakšna zaveza posredovati ljubezen do gorá naslednjemu rodu.

Medtem ko otroka uživata prvo nagrado, veselo plava-joč v jezeru, povzemam uspeh svoje setve: jima je bilo v gorah lepo, zabavno, si želita tja še kdaj? Sodim, da. Spomine na te dni bomo ohranili v knjižicah z žigi, datumi, zapisi poti, prilepili bomo poleg kakšno fotogra-fijo, sprešali kakšno rožo; beležke z žigi bodo sprva tro-feje, pozneje spomini. Tako bo tlela želja po vračanju.

Posrečena družba dveh otrok z znanimi navadami, nagnjenji, s sorodnim značajem je bila odločilna pred-nost našega izleta. Kaj takega je na voljo le v družin-skem krogu. Heterogene, večje skupine zahtevajo popolnoma drug prijem, drugačno »setev«, a tudi »žetev« je drugačna.

NUJNA KNJIŽNA ODDOLŽITEV VELIKEMU ALPINISTU

STANE BELAK-ŠRAUF: VELIKI DNEVI

STANKO KLINAR

Besedila izbral **Bine Mlač**, izdala založba Sidarta, Ljubljana 1997.

Slavnostni format 18 x 30, trda vezava, črne platni-ce, ovitek granitnih sivih in rjavih barv: podoba umir-jenosti, poglavljenosti, monumentalnosti.

»Tistega 22. oktobra smo plezali nenavezani, da bi pri-dobili na času. Zaradi velikanskih opasti nad vzhodno steno smo se prebijali kot rakovice poševno nad južnim pobočjem. Stopnjujoči se veter, neskončnost grebena, hromeča utrujenost, pomanjkanje kisika. Razdalja med nami se je večala in nenadoma sem se znašel sam da-leč spredaj. Samotne skale so gledale iz položnih, glo-boko zasneženih pobočij. Vse je bilo na »dosegu roke«, tako je videlo željno oko. Toda veter je bil nena-vadno močan in mraz je pritiskal. Zveznik je iz baze sporočal temperaturo minus 39 stopinj Celzija za 8000 metrov. To je bila naša pozicija.

Ko je bilo sonce tik nad vršnim grebenom, sem za veli-ko skalo začel kopati ploščad za naš zadnji bivač pred vrhom. Počasi se je pojavil Cene v nastopajočem večer-u. Emila sva dolgo zaman klicala. Moreča skrb – gro-zeča slutnja. Pa naši sklepi v bazi pred to noro pustolovščino? Tam zgoraj ne bo pomoči. Vsak bo odvisen le od sebe! Cenetu so zmrzovali prsti na rokah, Emila ni hotelo biti v nastopajoči noči! Čutil sem kal katastrofe in se podal navzdol po pobočju. Tako sem si tudi odgovoril na dileme »kako bo tam zgoraj«. Po nekaj sto metrih sem ga našel za skalo in si srečno opr-tal njegov nahrbtnik v zavesti, da smo še vedno skupaj! Naslednji dan bomo dosegli vrh...« (str. 129)

ŠRAUFOV ZNAČAJ

Tak je bil **Šrauf**. Vulkan energije, zmeraj raztežaj pred drugimi, v dobesednem in prenesenem pomenu. Otrok narave, ki ga je mati bogato obdариla, on pa je te darove 306 pograbil z obema rokama in jih prignal v najvišji vrh

Šraufov zadnji bivač na Blejski Dobravi

Foto: Tomaž Klinar

človeške zmogljivosti. Zato je bil lahko učinkovito požrtvovalen in tovariški, kot priča tukajšnji navedek, četudi eksploziven, kot pričajo sonavezniki. Zahteven in uspešen, segal je po zvezdah in se sončil v velikih dejanjih kot malokdo. Zato si mora najprej sam temelji-to izprašati vest, kdor hoče govoriti in pisati o njem.

Šraufova dela bo dokončno ocenila zgodovina. Nobe-nega dvoma pa ni, da so krona spretnosti trentarskih vodnikov klasične dobe in stremljenja skalašev med obema vojnama. Stremljenja in dosežkov, ki jih je oplajala ideologija **Henrika Tume** in **Klementa Juga**. Ta ista ideologija je priklicala vzgon izrednih moči po drugi svetovni vojni, in četudi se o duhovnih očetih veli-ko ne govori, zajemajo iz njihove dediščine vsi prav do današnjih dni. Nekje pri vrhu, v eliti utiralcev novih poti, stoji Šrauf.

V ihti gornjskih strasti si ni vzel časa, da bi napisal svo-jo knjigo, čeravno si je vtise vestno beležil (tu in tam kaj objavil v PV), brez dvoma zato, da bi nekoč v mirnem starostnem pristanu (za Šraufa sicer nekaj groteskno nepojmljivega) potegnil črto in razgrnil svoje bogato življenje. Čisto drugačno, dokončno črto mu je potegnil

plaz pod Mojstrovko o božiču 1995. (Pravcata surrealistična groteska, ki pa se ni hotela pretopiti v bežne strašljive sanje. Otrdela je v najokrutnejšo stvarnost. Človek bi skoraj verjel v usodo. Ali je mogoče, da se je Šrauf, pojem gorniškega znanja in himalajskih izkušenj, doma tako zmotil? Ali je ocena razmer odvisna od človeškega razuma ali od Moire in zlih demonov?) Bilo mu je petinpetdeset let, še vedno je bil na vrhu športne zagnanosti, še vedno je vihral skozi svoje gorniško življenje kot majhen tornado. Knjige res še ni mogel napisati.

ŠRAUFOVA KNJIGA, NE KNJIGA O ŠRAUFU

Marljivi, za vse dobro in kulturno vneti **Bine Mlač** se je preril skozi njegove zapiske in članke, sestavil izbrana besedila v reprezentančno celoto in v navezi z založbo Sidarta položil pred nas Velike dneve. Kot avtorja je, naravno, zapisal **Staneta Belaka-Šraufa**. To namreč je *Šraufova* knjiga, ni knjiga o *Šraufu*. Pisana je v prvi, Šraufovi osebi, Šrauf si neposredno daje duška nad svojimi podjetji in doživetji. V potopisni obliki prikaže knjiga osebni in alpinistični lik svojega avtorja, njegov osebni in generacijski gorniški dosežek, ki stoji na najvišjem klinu svetovne alpinistične lestvice uspehov in sodokazuje (z dosežki drugih gornikov), da je Slovenija svetovna alpinistična velesila. Tako je to z nacionalnega vidika nadvse potrebna knjiga. (Nujo, da se postumno podobno oddolžijo svojemu tovarišu in poudarijo nacionalni pomen njegovih dejanj, so nekoč čutili tudi skalaši do Juga.) Za nameček je z lepotnega in športnega vidika navdušujoča, zakaj pisana je spretno, v enem samem slapu nezajezljivega poželenja, njena čaša opojnosti opija bralca s samimi velikimi in največjimi dejanji. Med vrsticami in skozi odlomke drugih avtorjev (**Marka Prezija**, **Nejca Zaplotnika**) pronicava Šraufov premočrtni, človeško neposredni, viharški značaj. (Za moto bi si avtor lahko vzkliknil: »Knjiga, to sem jaz!«) »Vsi veliki ljudje so (bili) koleriki,« uči psihologija, a Šrauf je svojo veličino in žolč in podjetnost in nenasitno slo po lepoti zmeščal z neomejeno dobro voljo, celo humorjem in sposobnostjo, prečarati prešvicano alpinistično garanje in smrtno tveganje v umetniško doživetje. V tem je, vedé ali nevedé, duhovni dedič **Emilia Comicija**, ki je razvijal tezo, da je elegantno preplezana (težavna, idealna) smer umetniško delo.

Če knjiga v bralcu zbujala vtis monumentalnosti (»spomeničnosti«), in če bralec za hip poveže Šraufa vsaj z enim njegovim sonaveznikom, **Alešem Kuna-verjem**, si ne more kaj, da ne bi v knjigi videl tudi spomenika alpinističnemu rodu, ki odhaja. Bogat na delih, zaslužen, vreden spomenika in lovorjeverga venca.

ZGODOVINSKA OCENA

Tako knjiga kar po vrsti nosi mnoge odlike. Izpustila je le eno: nekje na začetku ali na koncu bi pričakoval enciklopedijski predstaviten zapis o Stanetu Belaku. V današnjem medijsko poplavljenem in poplitenem sve-

tu ga v zavesti mlajših rodov utegne prekriti navlaka enodnevnih vtisov. Primerno in zveličavno bi bilo torej, da bi lahko nekdo, ki bo odprl knjigo čez dvajset ali trideset let, in tudi sam ne bo tedaj nič starejši, našel v knjigi osnovne podatke o tem izrednem možu, saj po zgodovinski odmaknjenosti utegne o njem bridko malo vedeti. Prav gotovo ni mogoče reči, da je knjiga izdana samo za vrstnike, ki smo Šraufa gledali iz oči v oči in ga dobro poznamo. V tej točki sta bila založnik in urednik, ki se jima je sicer posrečil veliki met, preskromna. Res najdemo na koncu (str. 134 in 135) majhno potešitev, »Seznam pomembnejših vzponov in odprav«, ki skupaj z datumoma rojstva in smrti daje jedro podatkov in jedro zasluga, zaradi katerih naj bi bilo Šraufovo ime zapisano v Enciklopediji Slovenije, vendar pogrešam stvarno pisane biografije in epopeje iskanja in najdenja v plazu pod Mojstrovko, pogrešam tragično omembo **Jasne Bratanič**, ki mu je stokrat prekaljenemu in stokrat na novo rojenemu globoko zaupala (če smem ponoviti besede **Marjana Keršiča Belača** ob slovesu na Blejski Dobravi) in je šla z njim v smrt. S tem nikakor ne jemljem cene uvodni subjektivni impresiji **Marka Prezija** (str. 7–11). Daje izdatne in na moč zanimive podatke, le uglašena ni na zgodovinsko odmaknjeno, pozitivistično, objektivno predstavitev. Je osebno doživetje Šraufa, napisano iz prijateljske bližine. Zaradi trajne vrednosti knjige pa bi bilo potrebno stopiti stopničko višje in razgrniti celotno objektivno podobo. Zdi se, da je čas že zrel za to.

KDOR IMA KAJ POVEDATI, POVE TO NARAVNO IN NARAVNOST

To pa je vse, zaradi česar bi ob slavnostni knjigi in njenem prevodu duhovne in umetniške moči kritično povzdignil glas.

Med odlikami oprema nikakor ni na zadnjem mestu. Grafično vešča in domiselna nagovarja bralca z neposrednostjo slik v najbolj šraufovskem slogu, s preslikavami značilnih posnetkov v črno-bele celostranske impresije, ki so posejane med besedilom, ustvarja med Šraufom in bralcem intimno vez. Črna platnica je pomenljivo (skoraj) prazna in zato resna, ni potrebe po reklamnem kričanju; pokriva prečiščeno suho zrnje, ki se samo hvali. Ovitek je enako skromen in globok. Na prednji strani z majhno, navidez napol ponesrečeno (skoraj antireklamno) sivo sliko – otoček premrle človečnosti na mrzlem ozadju meglene himalajske stene – ki pa znajo njeno sporočilo gorniki iskreno prebrati. Na zadnji strani z milo podobo blaženim mislim posvečenega, smuško zagnanega mladeniča, z očitno željo, da bi nam tak ostal v spominu. Po svoji odkriti, otroški, k stapljanju z veličastno naravo nagnjeni duši to nedvomno zasluži.

Glavnina (»teža«) knjige je seveda Šraufova beseda. Gladka, hitra, naravna, točna – kot njegova gorniška dejanja. Udarna, doživeta. Nobenega eksperimentiranja (spakovanja!) s slogom, čista jasnost. Kdor ima kaj povedati, pove to naravno in naravnost. Če velja, da je govor zrcalo duše (**Sokrat** mladeniču: »Spregovori, da

te vidim!«), potem je bil Šrauf globoka, premočrtna, duhovno bogata duša. Priznam, da se mi nekoč njegov način pisanja ni zdel posebno izbrušen, prej hlastav in na silo zmašen skupaj, kot da se mu mudi od dejanja k dejanju in ne more tratiti časa z malomeščanskimi skrbmi za besedovanje. Čisto nasprotno priznanje mi je zdaj izvil Mlačev izbor Šraufovih besedil. Upal bi si trditi, da najboljši odstavki sodijo v klasiko slovenskega gorniškega pisanja. Kako je že bilo na Everestu, neke nad 8000 metrov, na begu z vrha, ko se je na pravkaršnje zmagovalce poveznila past viharne, negibno zaklenjene črne noči?

»Stipe je le še tiho ječal in drgetal med mano in **Ang Phujem**. Ta je kot temna senca čepel ob skali. »Fantje, migat!« Tudi minuto ne smemo mirovati, sicer bomo jutraj le še kosi ledu. S Stipetom se skušava zaviti v zadnjo stvar, ki jo hraniva za najhujše. Astronavska vreča iz metalizirane folije je v hipu razcefrana. Zavijeva se kot obupanca v vihrajoče ostanke, ki kot fantomi izginjajo v temo. Tedaj se Ang Phu oglasi s povsem mirnim glasom. Z glasom neomajnega prepričanja: »Šrauf, sab! To noč bomo umrli.«

To je bil glas, ki se je sprijaznil z dejstvom, najstrašnejšim, kar jih lahko doleti človeka. (Op. S. K.: Za Šraufa je bila torej smrt najstrašnejše dejstvo. Kaj mu je šinilo skozi možgane, ko ga je pod Mostrovko zasul plaz?) Povedal ga je kot željo natakariju, naj mu prinese pijače. To noč bomo umrli...

Šrauf, sab! To noč bomo umrli... umrli... umrli...

Nekaj trenutkov sem kar zamrl v svojih mislih, ki so se ukvarjale le z enim problemom – treba je preživeti! Potem me je prešinila kljubovalnost. Ne bom! Kar tako

tudi ne bom crknil prav na koncu tele zgodbe. Navsezadnje je do jutra le še nekaj ur. Le še nekaj ur, Ang Phu! Potem bo dan. Morda bo jutro umirilo divji ples demonov na Čomolungmi. Navsezadnje je bilo med mojimi skoraj dvesto bivaki že tudi nekaj podobnih. Tega ne smemo dopustiti. Le še nekaj ur, pa bo nov dan. Če ga učakamo, bo to naš drugi rojstni dan.« (str. 119)

NADALJEVALEC KULTURNE PLANINSKE TRADICIJE

Debele impresionistične barve, nanešene na bralčevo predstavo, poistovetijo avtorja in bralca, ta drgeta za avtorjevo preživetje, vsaka podrobnost postane pomembna in zanimiva.

Pripovedna moč se kosa s pripovedno močjo sodobnikov **Vikija Grošlja** in **Iztoka Tomazina**. Spominja na **Igorja Škamperleta** in **Duška Jelinčiča**. Slog morda zaostaja korak za izbrušenostjo pri **Danilu Cedičniku-Denu** (Den rabi izbrušenost kot nujno pesniško posodo za svoj čustveno modroslovni pogled na življenje), vendar polnokrvno nadaljuje kulturni razcvet slovenskega alpinizma, ki ima korenine v tradiciji **Tume, Juga, Gregorina, Režka, Mire Marko Debelakove, Potočnika, Lipovška, Škarje** in **Avčina**.

Komur bije srce za gorniške vrednote in ima vsaj toliko srčne in življenjske preizkušnje in presoje, da zna ločiti zrnje od plev, ta bo pritegnil Marku Prezliju, da je bil »Šrauf zares izjemna, velika osebnost« (str. 11), in dodal: »Tudi po kulturni, pismeni plati.«

Knjižna oddolžitev Šraufu je bila nujna. Narod, ki ne ceni svojih velikih mož, jih pač ni vreden.

DIPLOMSKA NALOGA, ZA KATERO JE AVTOR DOBIL ŠTUDENTSKO PREŠERNOVO NAGRADO

IMENOSLOVJE KAMNIŠKO-SAVINJSKIH ALP

BORUT PERŠOLJA

Lani je **Borut Peršolja**, od letošnjega marca eden od podpredsednikov Planinske zveze Slovenije, na Oddelku za geografijo ljubljanske Filozofske fakultete diplomiral z nalogo »Geografski problemi imenoslovja Kamniško-Savinjskih Alp«, to svoje delo je sredi lanskega novembra za študentsko Prešernovo nagrado predložil Filozofski fakulteti, o tem 149 strani obsegačočem delu, od česar je 91 strani besedila in na 56 straneh preglednice 1476 krajevnih imen, pa sta svoje mnenje podala Peršoljev mentor na fakulteti **prof. dr. Jurij Kunaver** in izredni profesor **dr. Franc Lovrenčak**. Takole sta med drugim napisala v svojem poročilu:

NEENOTNO PISANJE IMEN IZ ALP

»Borut Peršolja je svojo diplomsko nalogo zasnoval na predpostavki, da v zadnjem času ni bilo nobene resnejše in obsežnejše analize stanja krajevnega

imenoslovja Kamniško-Savinjskih Alp, in na hipotezi, da obstajajo mnoga nerešena toponomastična vprašanja, ki jih je treba vsaj obravnavati, če se jih že ne da rešiti. Pomembno je tudi dejstvo, da je kartografija pri izdajanju zemljevidov, zlasti planinskih, nenehno dejavna. Niti približno pa to ne velja za študij krajevnih imen. Zato in zaradi starejših poznavalcev terenskega imenoslovja, ki so vedno redkejši, je skrajni čas za take in podobne študije, ki naj prispevajo k večji kritičnosti pri uporabi imenoslovja, predvsem pa skrbi za njegovo čim bolj avtentično ohranitev in negovanje. Kamniško-Savinjske Alpe v primerjavi z ostalimi slovenskimi Alpami glede tega niso nobena izjema, saj domala vsa alpska območja izkazujejo precejšnjo toponomastično neraziskanost.

Peršoljev metodološki pristop se odlikuje po veliki natančnosti in izčrpnosti v uporabi literature in virov ter po sistematični računalniški obdelavi 1476 imen. Avtor je izdelal računalniško metodo za sistemizacijo krajevnih imen oziroma šifrant, v katerem se je znašio sleherno